

گرایش‌های سهامداران، ماکیاولیسم و حمایت از گزارشگری پایدار در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

نوع مقاله: پژوهشی

پریسا آخوندی^۱

محمد رضا پورعلی^۲

رضیه علیخانی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۱۴

چکیده

در دنیای کنونی استفاده‌کنندگان از اطلاعات مالی و ذینفعان شرکت‌ها تنها انتظار ارائه گزارشات مالی توسط مدیران نبوده بلکه به صورت روز افزون تقاضا برای ایفای مسئولیت اجتماعی و گزارشگری پایدار توسط شرکت‌ها افزایش یافته است. تاکنون به صورت پیمایشی در سطح شرکت‌های بورسی در ایران حمایت از گزارشگری پایدار توسط مدیرانی با رفتار ماکیاولیگریانه تحت تاثیر گرایش‌های سهامداران به مسئولیت اجتماعی مورد بررسی قرار نگرفته است. بر این اساس در پژوهش حاضر به بررسی گرایش‌های سهامداران، ماکیاولیسم و حمایت از گزارشگری پایدار در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته شد. برای دستیابی به هدف پژوهش حدود ۲۲۸ پرسشنامه جهت گردآوری اطلاعات مورد نیاز میان مدیران عامل و مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران توزیع و جمع‌آوری شد. اطلاعات گردآوری شده توسط پرسشنامه‌ها به وسیله نرم‌افزار SPSS24 و Smart PLS3 با استفاده از مدل یابی معادلات ساختاری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. همچنین برای بررسی کیفیت ابزار سنجش در این پژوهش از پایایی شاخص، روایی همگرا و روایی واگرا استفاده گردید. تحلیل و بررسی اطلاعات گردآوری شده از پرسشنامه‌های پژوهش در سطح اطمینان ۹۹ درصد با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان داد ماکیاولیسم با حمایت از گزارشگری پایدار شرکت ارتباط مثبت و معناداری دارد، لذا افزایش ماکیاولیسم، حمایت از گزارشگری پایدار شرکت را افزایش می‌دهد. گرایش‌های سهامداران بر حمایت از گزارشگری پایدار

^۱ دانشجوی دکتری حسابداری، گروه حسابداری، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران.

p.akhondy64@yahoo.com

^۲ دانشیار حسابداری، گروه حسابداری، واحد چالوس، دانشگاه آزاد اسلامی، چالوس، ایران (نویسنده مسئول).

pourali@iauc.ac.ir

^۳ استادیار حسابداری، گروه حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد چالوس، چالوس، ایران.

alikhani_r2@yahoo.com

شرکت تأثیر مثبت و معناداری دارد، لذا افزایش گرایش‌ات سهامداران، حمایت از گزارشگری پایدار شرکت را افزایش می‌دهد. ماکیاولیسم بر گرایش‌ات سهامداران تأثیر مثبت و معناداری دارد، لذا افزایش ماکیاولیسم، گرایش‌ات سهامداران را افزایش می‌دهد. همچنین ماکیاولیسم از طریق گرایش‌ات سهامداران بر حمایت از گزارشگری پایدار شرکت تأثیر مثبت و معناداری دارد.

کلمات کلیدی: گرایش‌ات سهامداران، گزارشگری پایدار، ماکیاولیسم.

طبقه بندی JEL: M51 , M41, G30, G10

مقدمه

بسیاری از مدیران مالی، رفاه اجتماعی و منافع عمومی را نادیده گرفته و به گذشت زمان، گرایش حسابداران بخش عمومی به تفکرات سوداگرانه و سودجویانه افزایش یافته است (سیترون، ۲۰۰۵). با توجه به رقابتی شدن روزافزون اقتصاد و پیچیده‌تر شدن ابزارهای آن، اهمیت اخلاق حرفه‌ای و مسائل مربوط به آن بیش از پیش افزایش می‌یابد. در حسابداری نیز همانند سایر ابعاد تجارت، معضلات اخلاقی مکرراً روی می‌دهند. هرچند برخی از این معضلات ساده و به‌آسانی قابل حل می‌باشند، اما بسیاری از آنها پیچیده هستند و راه‌حل‌های آشکاری برای آنها وجود ندارد (رونقی و آشورزاده، ۱۳۹۴). مشاهده می‌گردد که مؤسسات حسابداری و حسابداران رسمی به علت اولویت قائل شدن برای منافع مشتریان خود به‌جای رفاه و منافع عمومی، به وسیله قانون‌گذاران و استانداردها، حرفه حسابداری مورد نقد بسیار زیادی واقع شده‌اند. جنبه‌های مهم بسیار زیادی در زمینه اعتقاد به اهمیت مسئولیت اجتماعی و اخلاق شرکتی وجود دارد و واحد تجاری نسبت به گستره وسیعی از برخورداران دارای تعهدات اجتماعی و اخلاقی است. اگر مشاوران و مدیران مالی فاقد هر نوع حمایت از منافع عمومی و تعهد شخصی نسبت به آیین رفتار حرفه‌ای باشند، اعتقاد به اهمیت اخلاق شرکتی و مسئولیت اجتماعی در موفقیت بلندمدت سازمان، می‌تواند موجب مقید کردن رفتار آنها شود. پژوهشگران اخلاق تجاری مفهوم ماکیاولیسم را به مفهوم دارا بودن شخصیت سرد، حيله‌گر، فرصت‌طلب و حسابگر در تصمیم‌گیری‌های اخلاقی مدنظر قرار می‌دهند. بنابراین ماکیاولیسم ممکن است در تضاد با مسئولیت اجتماعی باشد (دیانتی دیلمی و رضاپورپوروش، ۱۳۹۳).

بررسی موضوعات مرتبط با اثرات محیطی و اجتماعی فعالیت‌های سازمانی در سطح بین‌المللی در حال افزایش است. حسابداری سنتی و گزارشگری مالی به میزان کافی نمی‌تواند نیازهای سنجش این اثرات را برآورده کند و نیاز به گزارشگری وسیع‌تری در سازمان‌ها احساس می‌شود. مجموعه گوناگونی از ذینفعان منافع اجتماعی، زیست‌محیطی و اقتصادی مختلفی را دنبال می‌کنند که موفقیت یک سازمان را معین می‌کنند. یک راه مهم که توسط آن سازمان‌ها کسب می‌کنند تا این تقاضاها را تأمین نمایند، گزارشگری پایداری شرکت‌ها است (معصومی و همکاران، ۱۳۹۷). در دنیای کنونی شرکت‌ها نه تنها ملزم به کسب رضایت سهامداران خود هستند، بلکه باید به سایر ذینفعان از جمله گروه‌های اجتماعی، نهادهای حامی محیط‌زیست و... توجه خاص داشته باشند. افشای اطلاعات پایداری شرکت‌های خصوصی با هدف افزایش شفافیت، ارتقاء ارزش برند، حسن شهرت و مشروعیت، توانایی بهینه‌سازی در برابر رقبا، علامت دهی رقابت‌پذیری،

انگیزش، کارکنان و حمایت از فرایندهای کنترل و اطلاعات شرکت صورت می‌گیرند (هرزیک و شالدردگ، ۱، ۲۰۱۱). بنا ایفای مسئولیت اجتماعی از مهم‌ترین اهدافی است که در دهه گذشته به‌وسیله مراجع گوناگون اجرایی و نظارتی مورد توجه قرار گرفته است. شرکت‌ها اعتقاد دارند که مجموع ارتباطات مناسب بین مدیران، سهامداران و سایر ذینفعان، مدیریت و کنترل اثربخش واحدهای تجاری را آسان می‌کند و از این جهت قادر به ارائه بازده بهینه برای کلیه ذینفعان می‌باشند (رهمان و همکاران، ۲، ۲۰۱۳؛ صادق فلاح و رضایی دولت ابادی، ۱۳۹۳).

علیرغم تلاش‌های زیادی که سازمان‌ها برای گسترش گزارش‌گری اجتماعی و زیست‌محیطی و گزارش‌گری پایدار در دهه‌های اخیر انجام داده‌اند، به رسمیت شناختن این گزارش‌ها طبق استانداردهای قانونی در بیشتر زمینه‌های قانونی، بسیار دشوار است. روشن است که پیشرفت در زمینه گزارش‌گری عنوان شده با توجه به محیط پیچیده‌ی عوامل اجتماعی، زیست‌محیطی و سیاسی بسیار دشوار خواهد بود. یکی از عواملی که به‌صورت دوره‌ای مورد بررسی قرار می‌گیرد، دیدگاه اعضای سازمان مثل مدیران ارشد و حسابداران به فرآیندهای گزارش‌گری پایدار است (شفر و لوکیانتی، ۳، ۲۰۱۸). در واقع، برای چندین دهه، تلاش نسبتاً کمی برای بررسی عوامل مؤثر بر نگرش مدیران از دیدگاه روان‌شناختی اجتماعی صورت گرفته است. مودراک (۲۰۰۷) بیان می‌کند، دیدگاه‌های هنجاری نسبت به مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها با ویژگی‌های شخصیتی، ارزش‌ها و الگوهای فکری فرد مرتبط است (مودراک، ۲۰۰۷). استدلال می‌شود که مدیران با شخصیت ماکیاولیایی بالا با احتمال بسیار زیادی با استدلال‌های پیشنهادی در رابطه با گزارش‌های پایداری مخالفت می‌کنند و احتمالاً به اهمیت اخلاق و مسئولیت اجتماعی شرکتی اعتقادی ندارند. همچنین پیش‌بینی می‌شود که نگرش نسبت به اهمیت اخلاق و مسئولیت اجتماعی شرکتی، بخشی از رابطه بین ماکیاولیایی و حمایت از گزارش‌های پایداری است. به‌طور شگفت‌انگیزی، به نظر می‌رسد که مطالعات قبلی مدیران شرکت‌ها را به‌طور عمده در ارتباط با این مسائل نادیده گرفته‌اند. استدلال می‌شود که مدیران با ماکیاولی بالا نسبت به مدیرانی با رفتار ماکیاولی پایین‌تر با احتمال بیشتری با استدلال‌های هنجاری ناشی از گزارش‌گری پایدار مخالفت کنند. تحقیقات تجربی زیادی نشان می‌دهد که افراد با رفتار ماکیاولی مستعد انجام فعالیت‌های غیرانسانی و غیرقانونی در بسیاری از زمینه‌های تجاری هستند. لذا مدیران ماکیاولیایی انگیزه قوی‌تری برای شفافیت مالی کمتر در

۱ Herzig and Schaltegger

۲ Rahman et al

۳ Shafer and Lucianetti

۴ Mudrack

شرکت دارند. از سوی دیگر گزارشگری پایدار طراحی شده تا شفافیت و حساب دهی شرکت‌ها را افزایش دهند. همچنین این اعتقاد وجود دارد در ارتباط مدیران ماکیاولی به‌خصوص در مورد مزایای مالی برای سهامداران و عملکرد شرکت تردیدهای عمده‌ای وجود دارد (شفر و لوکیانته، ۲۰۱۸). در ادبیات تحقیق اعتقاد بر این است که مدیران ماکیاولیسم به دلیل منفعت‌طلبی انگیزه کمتری در رابطه با اجرای مسئولیت اجتماعی شرکتی و حمایت از گزارشگری پایدار دارند. از سوی دیگر گرایش‌های سهامداران این مدیران را در رابطه با ارائه گزارش‌های پایدار و ایفای مسئولیت اجتماعی تحت فشار گذاشته و ممکن است آنها را به حمایت از گزارشگری پایدار در راستای گرایش‌های سهامداران وادار نمایند. لذا بر اساس ابهامات در تاثیر گرایش‌های سهامداران در رابطه میان ماکیاولیسم و حمایت از گزارشگری پایدار، وجود یک خلأ تحقیقاتی در این میان مشهود خواهد بود که جهت پر نمودن این شکاف تحقیقاتی بررسی تاثیر گرایش‌های سهامداران بر رابطه ماکیاولیسم و حمایت از گزارشگری پایدار ضرورت می‌یابد.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

گزارشگری پایدار

یک راه مهم که از طریق آن سازمان‌ها تلاش می‌کنند تا تقاضاهای محیطی و اجتماعی را پاسخگو باشند، گزارشگری پایداری شرکت‌ها است. اصطلاح پایداری شرکت‌ها، از مفهوم وسیع‌تری تحت عنوان توسعه پایدار پایداری شکل گرفته است. تعاریف متعددی برای مفهوم توسعه پایدار وجود دارد اما تعریفی که مورد توافق اکثریت قرار گرفته، تعریفی ارائه شده توسط کمیته جهانی محیط‌زیست و توسعه است. این کمیته، توسعه پایدار را این‌گونه تعریف می‌کند: «توسعه‌ای که نیازهای نسل فعلی را برآورده سازد بدون آنکه توانایی و حق نسل آتی را در تأمین نیازهایش از محیط‌زیست و منابع طبیعی به مخاطره اندازد» (معصومی و همکاران، ۱۳۹۷). سالیان متمادی است که در واحدهای تجاری مدیران استراتژیک به این نتیجه دست‌یافته‌اند که شرکت‌ها نبایستی فقط خواسته‌ها و نیازهای سهامداران خود را مدنظر قرار دهند؛ بلکه باید به خواسته‌ها و نیازهای کلیه ذینفعان شرکت جهت دستیابی به موفقیت پایدار توجه کنند. افرادی که نگرش سنتی دارند، به این معتقدند که ارتباط شرکت با جامعه فقط از طریق بازار بوده و معاملات در بازار تنها علت و فلسفه وجودی شرکت‌ها است و لذا سهامداران را مهم‌ترین ذینفع شرکت‌ها و حداکثر سازی ثروت سهامداران را تنها هدف شرکت می‌دانند. این تفکر ریشه در فردگرایی اتمی داشته، تفکری که سایه سنگینی بر ساز و کارهای اقتصاد سنتی داشته است. این نگرش بسیاری از ارتباطات چندگانه و مسئولیت‌های بنگاه‌های اقتصادی را نادیده گرفته؛ درحالی‌که طبیعت کثرت‌گرایی (در برابر

فردگرایی) سازمان‌ها موجب رشد نظریه ذینفعان گردیده است. جامعه آمریکا از این دیدگاه که بیشتر فردگرا بوده و کمتر جامعه‌گراست موردانتقاد قرار می‌گیرد؛ اغلب افراد به خودشان فکر می‌کنند و نیازهای افراد دیگر به‌طور عمده مورد غفلت واقع شده و البته این فقط یک مشکل اخلاقی نبوده بلکه یک مشکل فلسفی در نظر گرفته می‌شود (بوچپولز و روستال، ۲۰۰۵). تمام کلیه گروه‌هایی که بر کار یا اهداف شرکت تأثیر داشته و یا از آن تأثیر می‌پذیرند، ذینفعان نام داشته و در این میان پاسخگویی موضوعی پراهمیت در حسابداری بوده و از همان ابتدا، توجه پژوهشگران این حوزه را به خود جلب نموده است. پاسخگویی چارچوبی را با هدف تعیین اهداف اخلاقی و اجتماعی در مقابل ذینفعان شرکت فراهم کرده و حسابداری نقش مهمی در این روابط ایفا می‌نماید. پاسخگویی شرکت‌ها بر مبنای گزارش‌های مالی و غیرمالی‌شان متجلی شده و به گروه‌های گوناگون استفاده‌کننده مخابره می‌شود. در جهت ایجاد چارچوب گزارشگری اثربخش، سال‌های متمادی است که توجه نهادهای دانشگاهی و پژوهشی و سازمان‌ها به‌سوی حسابداری برای پایداری جلب شده و شرکت‌ها با رویکرد شهروند شرکتی، به‌صورت داوطلبانه به سمت گزارش‌های پایداری روی آورده‌اند (محمدی و خوزین، ۱۳۹۶).

برای گسترش و توسعه پایدار مدیریت تجاری در فضای جدید کسب و کار، به الگوی جدید گزارشگری نیاز است، که همه آثار داخلی و خارجی عملیات شرکت‌ها را انعکاس دهد (ترول و همکاران، ۲۰۱۶). حسابداری پایدار نیازمند توجه به سیستم‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی در درون و بیرون از سازمان و برای زمان حال و آینده می‌باشد. حسابداری پایدار، به وجود آورنده فرصت مشارکت بیشتر و بهتر با توسعه تجاری و صنعتی در جهت پایداری است. عده زیادی از افراد بر این باورند که حسابداری پایدار، امکان پاسخگویی در جنبه‌هایی را فراهم می‌آورد که همواره مورد درخواست و توجه جامعه و مردم بوده است (آلوارز و اورتاس، ۲۰۱۷). هم‌اکنون، موضوع و اهمیت مقوله گزارشگری پایدار به‌عنوان فرایند داوطلبانه و اختیاری شمرده می‌شود و الزام قانونی چندانی در سطح بین‌المللی برای آن نیست. اصول پایداری در گزارشگری، دیدگاهی است که به ایجاد ارزش بلندمدت برای سهامداران تأکید دارد (خوزین و همکاران، ۱۳۹۷).

ماکیاولیسم

^۱ Buchholz and Rosenthal

^۲ Terol et al

^۳ Alvareza and Ortas

ماکیاولیسم به معنای کاربرد شیوه‌های غیراخلاقی برای دستیابی به هدف است. شخصیت «ماکیاولی» از تئوری «نیکولو ماکیاولی» فیلسوف ایتالیایی قرن پانزدهم میلادی اقتباس گردیده و بر این مبنا دو دیدگاه اصلی صحبت کردن، مطابق میل مردم و هدف، وسیله را توجیه می‌کند استوار است. دروغ‌گویی و گرایش به فریبکاری، نیرنگ، جاه‌طلبی، کنترل اوضاع به نفع خود، تفرقه‌افکنی، جعل شخصیت واقعی، تخریب شخصیت افراد، به احترام به صاحبین ثروت، بردگی گرفتن دیگران، تحمیق دیگران، قدرت و شهرت، نقش بازی کردن و مطابق میل دیگران رفتار نموده به منظور رسیدن به هدف از جمله ویژگی‌های افراد باشخصیت ماکیاولیسم بوده است (فرقاندوست حقیقی و همکاران، ۱۳۹۳). افراد با میزان ماکیاولیستی بسیار بالا به احتمال زیاد گزارش اشتباه خواهند داد، هنگامی که فرصت و انگیزه کافی داشته باشند. افراد با ویژگی ماکیاولیسم، بیشتر مستعد تقلب بوده و کمتر دچار احساسات منفی می‌گردند (مورفی، ۲۰۱۲). ماکیاولیسم با خلاقیت نیز مرتبط است. فرد خلاق در زمان مواجهه با دوراهی‌های اخلاقی مانند انتخاب بین راه اخلاقی کم سود و راه غیراخلاقی پرسود، به آسانی می‌تواند از توجیه‌های خلاقانه بسیاری برای انتخاب راه غیراخلاقی استفاده کند. این توجیه‌ها به فرد خلاق کمک می‌نماید که بدون احساس گناه و آسیب در جهت خودپنداره اخلاقی‌اش، راه غیراخلاقی را انتخاب کند (ایمر و گرکز، ۱۳۹۷).

ماکیاولی‌گری تحت عنوان یکی از مفاهیم اصلی در راستای آموزه‌های مدیریت در نظر گرفته می‌شود. موضوع عنوان شده حتی در مبنای تحقیق سازمانی اثباتی، نیز دیده می‌شود. از نگاهی ساده‌تر می‌توان بیان کرد که کار و زندگی مدیران پاکدامن مثل مدیران دیگر نیست و در زمینه قدرت از جنبه واقعیت‌گرایی کار می‌شود. لذا، مدیران بر مبنای محرک‌های قدرتی کار می‌کنند که در برخی موارد موجب می‌شود نیاز به تصمیم‌گیری به شیوه‌ای داشته باشند که با ابعاد مثبت در ارتباط نیست. ماکیاولی نشان می‌دهد که حتی مدیران پرهیزگار نیز باید کارهایی را که الزامی می‌دانند را انجام دهند؛ در حالی که این مدیران کوشش می‌کنند تا از ارزش‌های فردی حمایت کرده و در جهت اهداف عالی و جدید گام بردارند (بلور، ۱۳۹۳).

تحقیقات ماکیاولی در زمینه‌هایی دیگر به غیر از روانشناسی نیز انجام شده است. در حوزه حسابداری، ماکیاولی، بسیار کم مورد مطالعه قرار گرفته است. یک تحقیق در کانادا، که میزان ماکیاولی را در بین حسابداران کانادا مورد مطالعه قرار داده است، نشان داد که هیچ تفاوت قابل توجهی بین ماکیاولی در شرکای شرکت حسابرسی و مدیران آن شرکت‌ها وجود ندارد. البته، با توجه به شواهد، ماکیاولی در شرکای شرکت‌های حسابرسی، در مقایسه با حسابرسان ارشد، به طور

قابل توجهی پایین است (شوم و راو، ۲۰۰۹). پژوهش‌های انجام شده در ادبیات پژوهش عنوان می‌کند که که ویژگی شخصیتی ماکیاولی یک عامل تاثیرگذار برای انتخاب یک شغل و همچنین مؤثر در شیوه رفتاری مردم در محل کار است. مطالعه‌ای با هدف بررسی میزان صفت ماکیاولی حسابداران در ایران و همچنین رابطه بین رضایت شغلی و ماکیاولی انجام شد نشان داد اگر چه حسابداران ایران به طور کلی دارای وسعت کم صفت ماکیاولی هستند، اما صفت ماکیاولی آنها بیش از گروه‌های شغلی دیگری است که توسط محققان دیگر مورد بررسی قرار گرفته است. با در نظر داشتن نتایج این مطالعه، در بین حسابداران ایران، ارتباط معنی‌داری بین ماکیاولی و رضایت شغلی وجود دارد، و علاوه بر این، یک رابطه مثبت بین صفت ماکیاولی و نسبیت و همچنین رابطه‌ای معکوس بین ماکیاولی و آرمان‌گرایی وجود دارد. با توجه به یافته‌های این تحقیق، طراحی و اجرای دوره‌های اخلاق در حسابداری در سطوح مختلف علمی و همچنین به عنوان یک حرفه، تأکید می‌شود (معزز و همکاران، ۱۳۹۲).

گرایش‌های سهامداران

گرایش‌های سهامداران عبارت است از حاشیه میزان خوش‌بینی و بدبینی سهامداران نسبت به یک سهم (کیم و ها، ۲۰۱۰). معیارهای اندازه‌گیری گرایش‌های سرمایه‌گذاران را می‌توان به سه گروه تقسیم‌بندی کرد؛ اولین گروه از معیارهای اندازه‌گیری گرایش‌های سرمایه‌گذاران مبتنی بر شیوه‌های پیمایشی بوده و به‌طور مستقیم گرایش‌های احساسی بازار را مورد سنجش قرار می‌دهد. از این گروه می‌توان به شاخص تمایلات مصرف‌کنندگان میشیگان اشاره نمود. در نقطه مقابل شیوه‌های مستقیم، شیوه‌های غیرمستقیم قرار دارد که برای سنجش گرایش‌های سرمایه‌گذاران از اطلاعات مالی بهره می‌گیرند. از این گروه نیز می‌توان به معیار عدم تعادل در خرید و فروش، معیار اطمینان‌بارن و شاخص گرایش‌های احساسی بازار سرمایه اشاره نمود. سومین دسته از شیوه‌های سنجش مربوط به شیوه‌های ترکیبی می‌باشد که معروف‌ترین آن معیتر ترکیبی ارائه‌شده توسط بکر و ورگلر (۲۰۰۶) می‌باشد (کیم و ها، ۲۰۱۰). چن و همکاران (۲۰۱۱) نشان دادند، گرایش احساسی به وجود آمده توسط رسانه‌های اجتماعی (از قبیل وب‌سایت‌های رسمی، شبکه‌های اجتماعی و روزنامه‌ها)، با بازده‌های سهام فعلی و آتی در ارتباط است. اثرگذاری رسانه غالباً برای آن‌گونه شرکت‌ها که سهامشان به وسیله سرمایه‌گذاران خرد نگهداری می‌گردد، قوی‌تر است. وو و همکاران (۲۰۱۰) برای نخستین بار اثر روز، هفته و بازده سهام را با گرایش احساسی سرمایه‌گذار مرتبط کردند. تخمین‌های تجربی حاکی از آن است که نقش اثر روز، هفته بر بازده، مشابه نقش

گرایش سرمایه‌گذار بر بازده است و متعلق به سهم‌هایی با ارزیابی ذهنی بالاست. به‌عنوان مثال سهم‌هایی با ارزش بازار پایین، در زمانی که اثر روز هفته قوی‌تر است، بیشتر تحت تأثیر گرایش‌های سهامداران قرار می‌گیرند (حیدر پور و همکاران، ۱۳۹۲).

گرایش‌های سهامداران، ماکیاولیسم و گزارشگری پایدار

مدت‌زمانی طولانی است که مجامع حرفه‌ای حسابداری در کشورهای گوناگون با هدف ملزم کردن حسابداران به قبول مسئولیت‌پذیری اجتماعی در قبال منافع رعایت اخلاق حرفه‌ای و منافع عموم اقدام به تدوین آیین رفتار حرفه‌ای نموده‌اند. اما کماکان رسوایی‌های حرفه حسابداری در گوشه و کنار جهان به وقوع می‌پیوندد. به نظر می‌رسد سلطه فرضیه اثباتی حسابداری (که فرض زیربنایی آن حداکثر کردن منافع شخصی است)، افراد فعال در حرفه را از رفتار حرفه‌ای در قضاوت‌هایشان دور کرده است. از آنجا که حساب‌دهی زمینه‌ای است که به شدت بر اعتماد و ایفای مسئولیت‌های اعتباری استوار است، ضرورت گنجاندن قضاوت اخلاقی در حرفه حسابداری، واضح است. وظیفه اصلی حرفه حسابرسی، اعتبار‌دهی و اعتبار‌افزایی در زمینه گزارشگری مالی است (سعداله و بایلی، ۲۰۱۴). افراد دارای شخصیت ماکیاولی به دنبال منافع شخصی خود هستند و رعایت اخلاق برای آن‌ها اهمیتی ندارد. از این‌رو، دو مفهوم ماکیاولیسم و محافظه‌کاری اجتماعی با مفهوم رعایت اخلاق حرفه‌ای نظیر تمایل حساب‌برسان به رعایت استقلال از دیدگاه نظری ارتباط دارد. مسئولیت اجتماعی حسابداران و حساب‌برسان در ارتقای شفافیت اطلاعات و گزارشگری و اعتماد بخشی به عموم، نقش و مسئولیتی خطیر است. حسابداران و حساب‌برسان وظیفه دارند تا مصادیق فساد نظیر پول‌شویی و تقلب را گزارش نمایند (شعبان و همکاران، ۱۳۹۶).

پیشینه تجربی

کوررا-گارسیا و همکاران (۲۰۲۰) در تحقیقی با عنوان حاکمیت شرکت و پیامدهای آن برای کیفیت گزارش‌های پایداری در گروه‌های تجاری آمریکای لاتین به بررسی عوامل تعیین‌کننده کیفیت گزارشگری پایداری در گروه‌های تجاری آمریکای لاتین پرداختند. در این تحقیق با استفاده از مدل رگرسیون لجستیک، به تعیین چگونگی تأثیر برخی متغیرهای مشخص شرکتی از گروه‌های تجاری بر کیفیت افشای عملکردهای مسئولیت اجتماعی شرکت پرداختند. نتایج نشان داد که تمرکز کنترل در گروه‌ها بر کیفیت گزارش‌های پایداری تأثیر منفی دارد. متغیرهایی مانند مالکیت خارجی،

۱ Saadullah and Bailey

۲ Correa-Garcia et al

سن گروه تجاری و اندازه هیئت مدیره به گروه‌های تجاری کمک می‌کند تا کیفیت پایداری خود و روشهای افشای داوطلبانه را بهبود بخشند.

رومرو و همکاران^۱ (۲۰۱۹) در تحقیقی با عنوان گزارش پایداری و مشارکت ذینفعان در اسپانیا: ابزارهای مختلف، کیفیت متفاوت به مقایسه کیفیت اطلاعات گزارشگری پایدار پس از سه مدل گزارشگری رایج شامل گزارش سالانه (خطاب به سهامداران)، گزارش پایداری (خطاب به ذینفعان) و گزارش یکپارچه (خطاب به سهامداران) پرداختند. بر این اساس محتوای اطلاعات گزارشگری پایدار در شرکت‌های اسپانیایی در طی سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۵ تجزیه و تحلیل شد. نتایج نشان داد اطلاعات پایداری در گزارش سالانه نسبت به گزارش‌های پایدار و گزارش‌های یکپارچه باکیفیت بالاتر صادر می‌شوند. یافته‌ها نشان می‌دهد که شرکت‌ها در اسپانیا با همه ذینفعان و سهامداران درگیر مباحث گزارشگری پایدار هستند.

وو و همکاران^۲ (۲۰۱۹) در تحقیقی با عنوان چگونگی تأثیرگذاری ماکیاولیسم، اختلالات روانی و خودشیفتگی بر جهت‌گیری کارآفرینی پایدار: تأثیر میانجی تاب‌آوری روان‌شناختی با استفاده از یک پرسشنامه، روابط بین سه عنصر تاریک شخصیت (ماکیاولیسم، اختلالات روانی و خودشیفتگی)، تاب‌آوری روان‌شناختی و جهت‌گیری کارآفرینی پایدار را تحلیل کردند. نتایج شامل داده‌های ۳۲۸ دانشجوی MBA در دانشگاه تیانجین چین بود. نتایج نشان داد که ماکیاولیسم و اختلالات روانی بر جهت‌گیری کارآفرینی پایدار تأثیر منفی گذاشته و خودشیفتگی بر جهت‌گیری کارآفرینی پایدار تأثیر مثبت داشته است. تاب‌آوری روان‌شناختی و جهت‌گیری کارآفرینی پایدار رابطه مثبت معناداری داشتند. و تاب‌آوری روان‌شناختی تأثیر تعدیل‌کننده‌ای در رابطه بین سه عنصر شخصیتی تاریک (ماکیاولیسم، اختلالات روانی و خودشیفتگی) و جهت‌گیری کارآفرینی پایدار داشت.

گارسیا سانچز و همکاران^۳ (۲۰۱۹) در تحقیقی با عنوان مدیران زن و مدیریت تأثیر در گزارش پایداری به بررسی ارتباط بین تنوع هیئت‌مدیره، از نظر تفاوت جنسیتی و کیفیت گزارش پایداری، با استفاده از چندین جنبه توازن، صریح، وضوح، مقایسه و قابلیت اطمینان اطلاعات پرداختند. تحقیق با استفاده از یک نمونه بین‌المللی از ۲۷۳ شرکت‌ها از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۴ با استفاده از مدل رگرسیون چندگانه بررسی شد. نتایج نشان داد هیئت‌مدیره دارای مدیر زن بیشتر خطر

^۱ Romero et al

^۲ Wu et al

^۳ García-Sánchez et al

استراتژی‌های مدیریت را در مورد افشای گزارش‌های پایداری کاهش می‌دهند. مدیران زن با اطلاعات متعادل‌تر، قابل‌مقایسه‌تر و قابل‌اعتمادتر ارتباط مثبت دارند.

شفر و لوکیانته (۲۰۱۸) در تحقیقی با عنوان ماکیاولیسم، گرایش‌های سهامداران و حمایت از گزارشگری پایدار روابط بین ماکیاولیایی، گرایش‌های سهامداران و حمایت مدیران ایتالیایی از گزارشات اجتماعی و زیست‌محیطی شرکت را بررسی کردند. نمونه آماری تحقیق ۲۰۶ نفر از مدیران شرکت‌های ایتالیایی بود. همان‌طور که پیش‌بینی می‌شد، ماکیاولیایی ارتباط منفی قوی با حمایت از گزارشات اجتماعی و زیست‌محیطی شرکت داشت. ماکیاولی با توجه به ارتباط منفی با گرایش‌های سهامداران با حمایت از گزارشات اجتماعی و زیست‌محیطی شرکت ارتباط مثبت داشت. گرایش‌های سهامداران نقش واسطه در رابطه میان ماکیاولیایی و حمایت از گزارشات اجتماعی و زیست‌محیطی شرکت دارد.

خاکساری و همکاران (۱۴۰۰) در تحقیقی با عنوان طراحی مدل بومی جهت کشف رفتار غیراخلاقی مدیران در گزارشگری مالی به بررسی توانایی مدل بنیش و اسپاتیس در جهت کشف گزارشگری مالی متقلبانانه پرداختند. سپس ضرایب این دو مدل، با استفاده از رگرسیون لجستیک تعدیل شده و توانایی این دو مدل تعدیل شده جدید نیز برای کشف گزارشگری مالی متقلبانانه بررسی شد. در این راستا، داده‌های ۹۹ شرکت تولیدی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران (۱۰۸۹ مشاهده) طی سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۹۶ بررسی شد. نتایج نشان می‌دهد مدل اولیه بنیش و اسپاتیس، در کشف گزارشگری مالی متقلبانانه قدرت خوبی ندارد، اما مدل تعدیل شده بنیش و مدل تعدیل شده اسپاتیس با دقت به ترتیب ۷۷٪ و ۸۲٪ قادر به کشف گزارشگری مالی متقلبانانه هستند. قادری و همکاران (۱۴۰۰) در تحقیقی با عنوان توسعه مفهوم سازه‌های حسابداری پایداری و سلامت مالی شرکت‌ها در بازار سرمایه ایران با پیروی از پژوهش پوتانگ (۲۰۱۱) و بالوگانی (۲۰۲۰)، به ارائه الگویی برای سلامت مالی شرکت‌ها از طریق پیش‌بینی روابط علی میان سازه‌های حسابداری پایداری (آگاهی اخلاق حسابداری، فعالیت داوطلبانه حسابداری، شفافیت طرز فکر حسابداری، افشاء سرمایه انسانی و گزارشگری مسئولیت اجتماعی) و سلامت مالی شرکت‌ها پرداختند. جامعه آماری این پژوهش، مدیران و کارشناسان مالی شرکت‌های موردبررسی بوده و جهت گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه استاندارد استفاده شده است. پس از انجام آزمون‌های پایایی و روایی داده‌های نمونه، تحلیل‌های مربوط بر اساس رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری (۳ حداقل مربعات جزئی) به کمک نرم‌افزار smart-pls صورت گرفت. نتایج پژوهش نشان داد که سلامت مالی شرکت‌ها تحت تأثیر سازه‌های پایداری حسابداری (فعالیت‌های داوطلبانه حسابداری، شفافیت طرز فکر حسابداری و گزارشگری مسئولیت اجتماعی) قرار می‌گیرد. شرکت‌ها برای اینکه دچار

درماندگی مالی نشوند و سلامت مالی داشته باشند، باید دارای ویژگی‌های حسابداری پایداری باشند؛ بنابراین، اگر سرمایه‌گذاران و ذینفعان نتوانند به این اطلاعات پایدار متکی شوند، احتمال سلامت مالی شرکت کاهش خواهد یافت.

کریم‌پور امشلی و همکاران (۱۳۹۹) در تحقیقی با عنوان تاثیر ماکیاولیسم، عواطف فردی و سبک‌های پردازش اطلاعات بر گزارشگری مالی متقلبان به مطالعه تاثیر ویژگی‌های فردی و شخصیتی از جمله عواطف فردی، ماکیاولیسم، و سبک‌های پردازش اطلاعات بر تمایل به گزارشگری مالی متقلبان و البته شناخت روابط فی‌مابین عواطف فردی، ماکیاولیسم، و سبک‌های پردازش اطلاعات پرداختند. برای این منظور، نمونه‌ای شامل ۲۵۰ نفر از حسابداران و مدیران مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار انتخاب شدند و داده‌های پژوهش از طریق توزیع پرسشنامه گردآوری و سپس با استفاده از داده‌های گردآوری شده آزمون فرضیه‌های تحقیق از طریق مدل‌سازی معادلات ساختاری انجام شد. نتایج پژوهش نشان داد که عواطف مثبت با ماکیاولیسم و سبک پردازش خردگرا به ترتیب رابطه منفی و مثبت دارد و عواطف منفی با ماکیاولیسم و سبک پردازش تجربه‌گرا به ترتیب رابطه مثبت و منفی دارد. ماکیاولیسم با سبک پردازش خردگرا و گزارشگری مالی متقلبان رابطه معنی‌دار مثبت و با سبک پردازش تجربه‌گرا رابطه منفی دارد. سبک گزارشگری مالی متقلبان رابطه معنی‌دار مثبت و با سبک پردازش تجربه‌گرا رابطه منفی دارد. سبک گزارشگری مالی متقلبان رابطه معنی‌دار مثبت دارد. به علاوه، رابطه عواطف مثبت با سبک پردازش تجربه‌گرا و گزارشگری مالی متقلبان، و عواطف منفی با سبک پردازش خردگرا و گزارشگری مالی متقلبان معنی‌دار نیست.

صادقیان و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان ماکیاولیسم، جهت‌گیری اخلاقی و گزارشگری مالی متقلبان به شناخت ارتباط ویژگی شخصیتی ماکیاولیسم و جهت‌گیری اخلاقی در بروز گزارشگری مالی متقلبان پرداختند. داده‌هایی که قابلیت آزمون را داشتند، از ۲۳۴ مشاهده در میان مدیران مالی و حساب‌رسان مستقر در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران جمع‌آوری شدند و تحلیل آنها با استفاده از نرم‌افزار لیزرل و مدل‌سازی معادلات ساختاری انجام گرفت. با فرض دستکاری بااهمیت در سود، ویژگی شخصیتی ماکیاولیسم بر بروز گزارشگری مالی متقلبان تاثیر مثبت و معنادار دارد، ایده‌آل‌گرایی تأثیر معناداری بر گزارشگری مالی متقلبان ندارد و تأثیر نسبی‌گرایی بر تمایل به گزارشگری مالی متقلبان، معکوس و معنادار است. با فرض دستکاری کم‌اهمیت در سود نیز نتایج مشابه به‌دست آمد با این تفاوت که ویژگی اخلاقی نسبی‌گرایی بر گزارشگری مالی متقلبان، تأثیر معناداری نداشت. همچنین بر مبنای یافته‌های پژوهش، ویژگی

اخلاقی ماکیاولیسم بر هر دو ویژگی اخلاقی ایده‌آل‌گرایی و نسبی‌گرایی تأثیر مستقیم و معنادار می‌گذارد.

مشهدی قره‌قیه و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان ماکیاولیسم، پول پرستی، فرهنگ مشتری مداری و خرید اظهارنظر حسابرسی از سوی صاحب‌کار به بررسی تأثیر پول پرستی، فرهنگ مشتری مداری بر ماکیاولیسم و سپس تأثیر همه این متغیرها را بر خرید اظهارنظر حسابرسی از سوی صاحب‌کار پرداختند. در پژوهش حاضر، مبانی نظری پژوهش از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و داده‌های تحقیق از طریق پرسش‌نامه جمع‌آوری شد. فرضیه تحقیق بر اساس روش تحلیل مسیر و از طریق آزمون رگرسیون چند متغیره مورد بررسی قرار گرفت. نمونه آماری این تحقیق شامل ۱۲۰ نفر از حسابرسان شاغل در موسسات حسابرسی خصوصی عضو جامعه حسابداران رسمی بود. نتایج این پژوهش نشان داد خرید اظهارنظر حسابرسی از سوی صاحب‌کار، تحت تأثیر ویژگی‌های ماکیاولیسم و فرهنگ مشتری مداری حسابرسان است. ماکیاولیسم نیز متأثر از پول پرستی و فرهنگ مشتری مداری است. در نهایت پول پرستی نیز تأثیر معنی‌دار و مثبتی بر فرهنگ مشتری مداری و هم‌چنین ماکیاولیسم دارد.

صفری و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان ماکیاولیسم و اثربخشی فردی حسابرس به بررسی رابطه میان اثر بخشی فردی حسابرس و ماکیاولیسم پرداختند. نمونه آماری این پژوهش شامل ۵۱۸ نفر از حسابرسان شاغل در بخش‌های خصوصی و دولتی بود. فرضیه‌های تحقیق بر اساس روش همبستگی و از طریق آزمون رگرسیون چند متغیره مورد بررسی قرار گرفت. نتایج این پژوهش حاکی از آن بود که ماکیاولیسم با اثربخشی فردی حسابرس در هر دو بخش دولتی و خصوصی، رابطه‌ای معنی‌دار و منفی دارد. هم‌چنین متغیرهای ماکیاولیسم و اثربخشی فردی حسابرس در دو بخش دولتی و خصوصی متفاوت است. متغیرهای تحصیلات و تجربه کاری حسابرس با اثربخشی فردی حسابرس، در بخش خصوصی رابطه‌ای معنی‌دار را نشان می‌دهد در حالی که در بخش دولتی رابطه معنی‌داری وجود ندارد. متغیر جنسیت نیز در دو بخش دولتی و خصوصی، رابطه معنی‌داری با اثربخشی فردی حسابرس ندارد.

معصومی و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان شناسایی متغیرهای مؤثر بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به شناسایی متغیرهای مؤثر بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. برای اندازه‌گیری میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها از معیار جی‌ار ای استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در شناسایی متغیرهای مؤثر بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بورس اوراق بهادار تهران

می‌باشد که پس از بررسی از میان آنها تعداد ۱۳۰ شرکت بر اساس روش قیاسی استقرایی داره و همبستگی جزء تحلیل‌های رگرسیونی می‌باشد. نتایج آزمون فرضیه‌ها بیانگر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها نی معناداری دارند. همچنین سه متغیر عمر شرکت، دارایی نامشهود و استقلال هیات مدیره بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌ها تاثیر معناداری ندارند.

یکی از نوآوری‌های اصلی تحقیق حاضر نسبت به تحقیقات انجام شده بررسی رفتارهای ماکیاولیگریانه مدیران و تاثیرات گرایش‌های سهامداران نسبت به مسئولیت اجتماعی بر مدیران در یک مدل ساختاری و اندازه‌گیری تاثیر این متغیرها بر روی حمایت از گزارشگری پایدار شرکت است. که چنین مطالعی تاکنون در بورس اوراق بهادار تهران انجام نشده و برای نخستین بار توسط این تحقیق صورت گرفته است.

مبانی توسعه فرضیه‌های پژوهش

افراد دارای ماکیاولی بالا به احتمال زیاد مرتکب تخلفات مشخصی می‌شوند (مانند نقض قوانین زیست‌محیطی) و این افراد انگیزه زیادی برای پنهان کردن تخلفات خود دارند و اعتقاد بسیاری کمی در راستای ایفای مسئولیت اجتماعی شرکتی یا شهروندی در راستای اهداف سهامداران دارند. این مطالب بیان می‌کند که افراد دارای ماکیاولی بالا با الزامات گزارشگری پایدار مخالف هستند (شفر و لوکیانته، ۲۰۱۸). دیکسون-فولر و همکاران^۱ (۲۰۱۳) بیان کردند در شرکت‌های ایالات متحده رابطه مثبت بین عملکرد اخلاقی زیست محیطی و عملکرد مالی شرکتی کمتر وجود خواهد داشت. در چنین شرایطی بیان می‌شود سرمایه‌گذاران باید نگران کمتری نسبت به ایده آل‌هایی مانند مسئولیت اجتماعی شرکت باشند و در درجه اول باید روی نتایج مالی متمرکز شوند. اعتقاد به اینکه شرکت‌ها ممکن است به خاطر رفتارهای ضد محیط زیستی به آنها پاداش داده شود نیز به روشنی با بدبینی ماکیاولیستی مطابقت دارد (دیکسون-فولر و همکاران، ۲۰۱۳). یافته‌های اخیر رودریگو و همکاران^۲ (۲۰۱۶) نیز با این استدلال سازگار است. این مطالعه رابطه منفی بین عملکرد اجتماعی شرکت و عملکرد مالی در نمونه شرکت‌های شش کشور آمریکای لاتین را به اثبات رساندند. از سوی دیگر برخی یافته‌ها در مورد فواید مثبت طرح‌های پایداری و گزارش‌های مرتبط با آن در ایتالیا به عنوان کشوری با محیط تجاری فاسد بحث می‌کند. مدیران عالی ماکیاولی در چنین محیط‌هایی نسبت به مزایای و مشکلات گزارش‌های پایداری دائماً در تردیدند (شفر و لوکیانته، ۲۰۱۸). بر این اساس فرضیه اول تحقیق بصورت زیر مطرح گردید:

^۱ Dixon-Fowler et al

^۲ Rodrigo et al

فرضیه اول: ماکیاولیسم با حمایت از گزارشگری پایدار شرکت ارتباط دارد.

اقدامات مرتبط با اهمیت اخلاق و مسئولیت اجتماعی شرکتی ادراک شده، نشان‌دهنده‌ی حمایت از رفتارهای مدنی و حقوقی شرکتی از سوی گروه سهامداران است که حمایت از گزارشگری پایدار را افزایش می‌دهد. در این راستا کرومیر و همکاران^۱ (۲۰۰۴) دریافتند مدیرانی که ارزش بیشتری برای منافع گروه‌های سهامدار قائل هستند بیشتر احتمال دارد که اطلاعات زیست‌محیطی را افشا کنند. در مقابل ویلمشورست و فراست^۲ (۲۰۰۰) دریافتند مدیرانی که اهمیت کمی به نگرانی‌های سهامداران می‌دهند، احتمالاً گزارش‌های زیست‌محیطی را در درجه اول به‌عنوان ابزاری برای مشروعیت بخشیدن به فعالیت‌های شرکت افشا می‌کنند. بر این اساس فرضیه دوم تحقیق بصورت زیر مطرح گردید:

فرضیه دوم: گرایشات سهامداران بر حمایت از گزارشگری پایدار شرکت تاثیر دارد.

با توجه به اینکه افراد با ماکیاولی بالا مستعد بی‌اعتنایی عمومی به رفتارهای اجتماعی هستند، کمتر به اخلاق و مسئولیت اجتماعی در موفقیت سازمانی اعتقاد دارند. حمایت از گرایشات سهامداران نیازمند این عقیده است که رفتار اخلاقی و مسئولیت‌پذیر اجتماعی از دیدگاه اخلاقی و اصولی مهم است. از آنجا که مدیران عالی‌رتبه با ماکیاولی بالا تمایل دارند اهداف خود مانند خودخواهی، حرص و طمع و پیروزی را به هر قیمتی تابع دغدغه‌های اخلاقی یا اخلاق‌مداری قرار دهند (کیش-گفارت و همکاران^۳، ۲۰۱۰). شفر و سیمونز^۴ (۲۰۰۸) بر اساس مطالعه خود در مورد متخصصان امور مالیاتی در هنگ‌کنگ نتیجه گرفتند که افراد با ماکیاولی بالا احتمالاً از نظر سهامداران در ارتباط با مسئولیت اجتماعی شرکت به‌عنوان ابزاری برای منطقی کردن گزارشات متهورانه مالیاتی استفاده می‌کنند. این استدلال همچنین مطابق با گرایش مدیران ماکیاولی برای رفتارهای متقلبانه و فریبکارانه است. این ادعا مبنی بر اینکه ماکیاولیسم با نگرش اخلاقی و مسئولیت اجتماعی شرکتی ادراک شده در بین مدیران شرکت منفی خواهد بود، مطابقت دارد و اینکه ایدئولوژی‌ها یا نگرش‌های شخصی افراد بر گرایشات آنها به اخلاق و مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت تأثیر می‌گذارد (ویتل و همکاران^۵، ۲۰۰۳؛ ویتل و پائولیلو^۶، ۲۰۰۴؛ سیمونز و همکاران^۱، ۲۰۱۳). بر این اساس فرضیه سوم تحقیق بصورت زیر مطرح گردید:

^۱ Cormier et al

^۲ Wilmshurst and Frost

^۳ Kish-Gephart et al

^۴ Shafer and Simmons

^۵ Vitell et al

^۶ Vitell and Paolillo

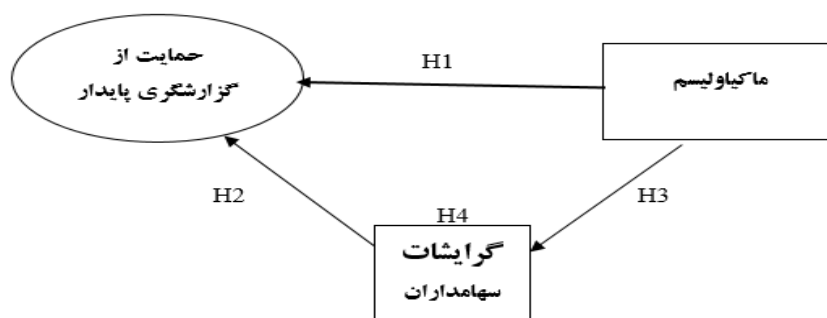
فرضیه سوم: ماکیاولیسم بر گرایش‌های سهامداران تأثیر دارد.

همان‌طور که بارون و کنی^۲ (۱۹۸۶) ذکر کردند، میانجیگری متغیرها ممکن است به عنوان مکانیسم‌هایی که یکی از آنها بر دیگری تأثیر می‌گذارد، مشاهده شوند. در شرایط فعلی، به نظر می‌رسد افراد پر قدرت از نگرش خود در رابطه با اهمیت اخلاق شرکت و مسئولیت اجتماعی به عنوان ابزاری برای توجیه یا منطقی کردن، نپذیرفتن اهمیت مسئولیت‌پذیری اجتماعی و زیست‌محیطی استفاده کنند. با این حال، با توجه به قدرت پیش‌بینی‌شده رابطه منفی بین ماکیاولیسم و پشتیبانی از گزارشگری پایدار شرکت، پیش‌بینی می‌شود که گرایش‌های سهامداران به اجرای مسئولیت اجتماعی فقط تا حدی واسطه این رابطه باشد (شفر و لوکیانته، ۲۰۱۸). بر این اساس، فرضیه چهارم به صورت زیر پیشنهاد می‌شود:

فرضیه چهارم: ماکیاولیسم از طریق گرایش‌های سهامداران بر حمایت از گزارشگری پایدار شرکت تأثیر دارد.

مدل مفهومی پژوهش

بر اساس مبانی نظری پژوهش مدل مفهومی پژوهش مطابق شکل (۱) طراحی گردید

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش‌شناسی پژوهش

روش این پژوهش از منظر و دیدگاه تبیین هدف از نوع کاربردی می‌باشد؛ و از دیدگاه نحوه‌ی گردآوری داده‌ها توصیفی از نوع پیمایشی بوده که توسط پرسشنامه انجام شده است. پیاده‌سازی

^۱ Simmons et al

^۲ Baron and Kenny

پژوهش‌های توصیفی می‌تواند برای شناخت بهتر وضع موجود یا یاری‌رساندن به روند تصمیم‌گیری باشد.

در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات از دو روش استفاده می‌گردد:

۱. مطالعه کتابخانه‌ای: روش مرتبط با بخش ادبیات و مبانی نظری روش کتابخانه‌ای است.
۲. مطالعه میدانی: روش مربوط به گردآوری اطلاعات متغیرها توسط پرسشنامه و پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش مدیران عامل و مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بود که بر اساس جدول مورگان تعداد ۲۲۵ نفر به عنوان نمونه تحقیق در نظر گرفته شد که برای اطمینان بیشتر تعداد ۲۳۰ پرسشنامه در میان مدیران عامل و مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران توزیع شد که از این میان تعداد ۲۲۸ پرسشنامه قابلیت تحلیل داشت. در این پژوهش از پرسشنامه استاندارد با الگوپذیری از پژوهش شفر و لوکیانته (۲۰۱۸) طراحی شده است. پرسشنامه این تحقیق از سه بخش تشکیل شده است. بخش اول برای بررسی ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه آماری، بخش دوم برای سنجش گرایش‌های سهامداران، بخش سوم برای سنجش ماکیاولیسم و بخش چهارم برای سنجش گزارشگری پایدار است. جدول ۱ گویه‌های پرسشنامه جهت سنجش متغیرها را نشان می‌دهد.

جدول ۱. پایایی پرسشنامه جهت سنجش متغیرها

متغیر	منبع پرسشنامه	سوالات در پرسشنامه	تعداد سوال	آلفا کرونباخ
گرایش‌های سهامداران	شفر و لوکیانته (۲۰۱۸)	۱ الی ۱۳	۱۳	۰/۹۳
ماکیاولیسم	شفر و لوکیانته (۲۰۱۸)	۱۴ الی ۳۳	۲۰	۰/۸۷
حمایت از گزارشگری پایدار شرکت	شفر و لوکیانته (۲۰۱۸)	۳۴ الی ۳۹	۶	۰/۸۳

با توجه به نتایج جدول ضریب آلفای کرونباخ برای کلیه متغیرها و کل پرسشنامه بزرگتر از ۰/۷ است لذا پرسشنامه از پایایی لازم برخوردار است.

یافته‌های پژوهش

در این قسمت داده‌های پرسشنامه ۲۲۸ نفر از مدیران عامل و مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. جدول ۲ یافته‌های توصیفی متغیرهای تحقیق مربوط به مقیاس‌های پرسشنامه را نشان می‌دهد.

جدول ۲. آمار توصیفی مربوط به مقیاس‌های پرسشنامه

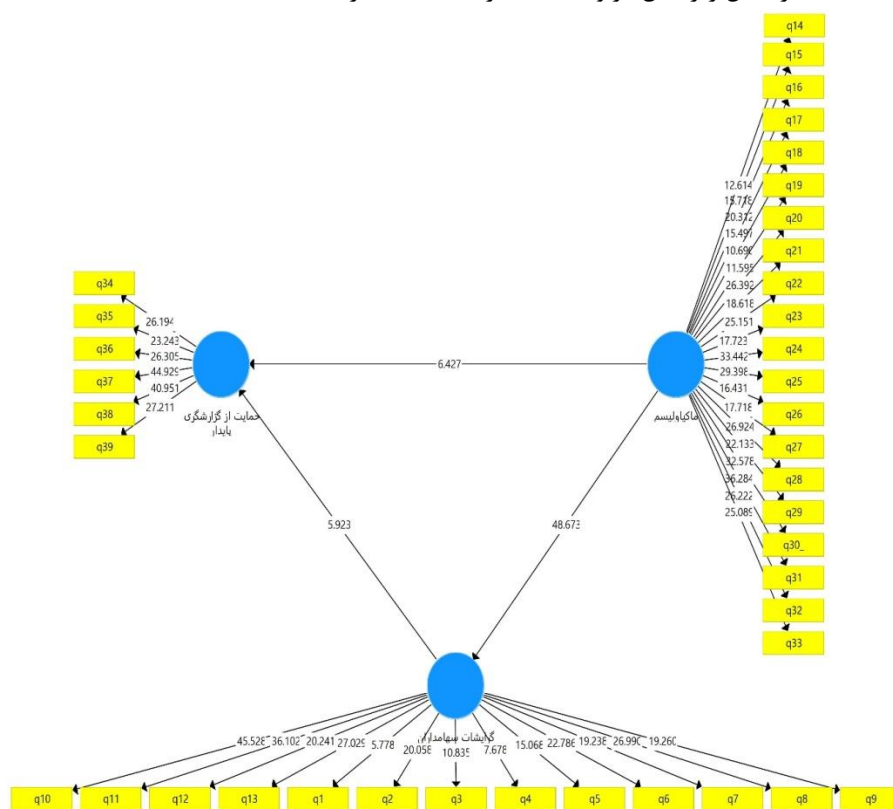
مولفه	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه
ماکیاولیسم	۴/۱۹	۰/۸۴۱	۱/۶۲	۵/۰۰
گرایش‌های سهامداران	۳/۸۵	۰/۹۹۷	۱/۴۵	۵/۰۰
حمایت از گزارشگری پایدار شرکت	۳/۹۸	۱/۱۹۷	۱/۵۰	۵/۰۰

در جدول ۲، آمار توصیفی دربردارنده معیبه‌های میانگین و همچنین معیار پراکندگی انحراف معیار برای متغیرهای مورد بررسی در پرسشنامه بیان شده است؛ که عامل ماکیاولیسم دارای بیشترین میانگین (۴/۱۹) می‌باشد و گرایش‌های سهامداران دارای کمترین میانگین (۳/۹۸) می‌باشد. در آمار استنباطی در ابتدا معیارهای نمونه توسط نمونه‌گیری اندازه‌گیری شده، سپس با کمک برآورد (تخمین) و آزمون، نتایج به دست آمده از نمونه به کل جامعه تعمیم و گسترش داده می‌شود. در واقع به طور کلی در مباحث آماری هر جا سخن از استنتاج و استنباط در میان باشد، آن را آمار استنباطی می‌خوانند. تکنیک‌های آماری که در هر پژوهش مورد استفاده قرار می‌گیرد، بر اساس اهمیت و ضرورت پژوهش و در راستای اثبات یا رد فرضیه‌های پژوهش هست. در این پژوهش از تحلیل عاملی با شیوه حداقل مربعات جزئی^۱ برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و بررسی برازش

^۱ Partial Least Squares

مدل استفاده شده است. برای دستیابی به این هدف از نسخه سوم نرم افزار Smart PLS3 استفاده گردید. در ادامه فصل نتایج استفاده از این نرم افزار بیان می گردد.

پس از ارزیابی روایی و پایایی مدل اندازه گیری، مدل ساختاری به وسیله روابط میان متغیرهای مکنون مورد بررسی قرار می گیرد. همچنین در این پژوهش از پرکاربردترین شاخص ها برای برازش مدل ساختاری استفاده گردید. این معیارها شامل؛ ضریب معنادار (T-values)، ضریب تعیین (R^2) و ضریب قدرت پیش بینی (Q^2) است. ابتدایی ترین و اولین شاخص برای سنجش ارتباط میان سازه ها در مدل (بخش ساختاری)، اعداد معناداری T-values است. اگر مقدار این اعداد از $1/96$ بالاتر باشد، نشانگر صحت ارتباط بین سازه ها و تأیید فرضیه های پژوهش در سطح اطمینان 95% است. در شکل زیر مدل مربوط به مقادیر T-values ارائه شده است.

شکل ۲. ضریب معناداری (T-values) روابط هر یک از عامل های اصلی با یکدیگر

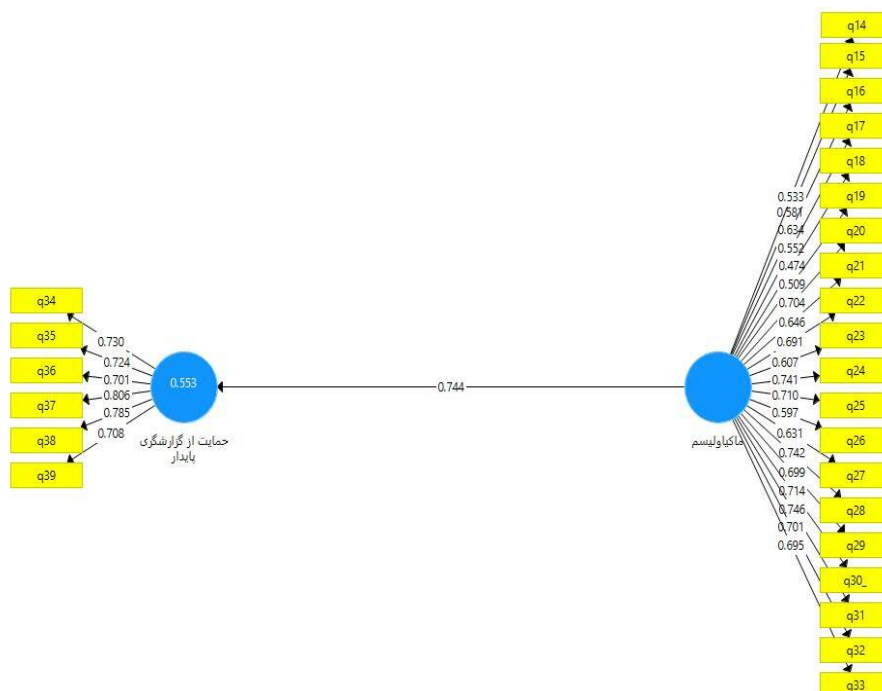
جدول ۳. ضریب معناداری (T-values) روابط هر یک از عامل‌های اصلی با یکدیگر

P Values	T -Value	روابط هر یک از عامل‌ها با هم
۰/۰۰۱	۴۸/۶۷	گرایش‌ات سهامداران--> ماکیاولیسم
۰/۰۰۱	۶/۴۳	ماکیاولیسم --> حمایت از گزارشگری پایدار شرکت
۰/۰۰۱	۵/۹۲	گرایش‌ات سهامداران --> حمایت از گزارشگری پایدار شرکت

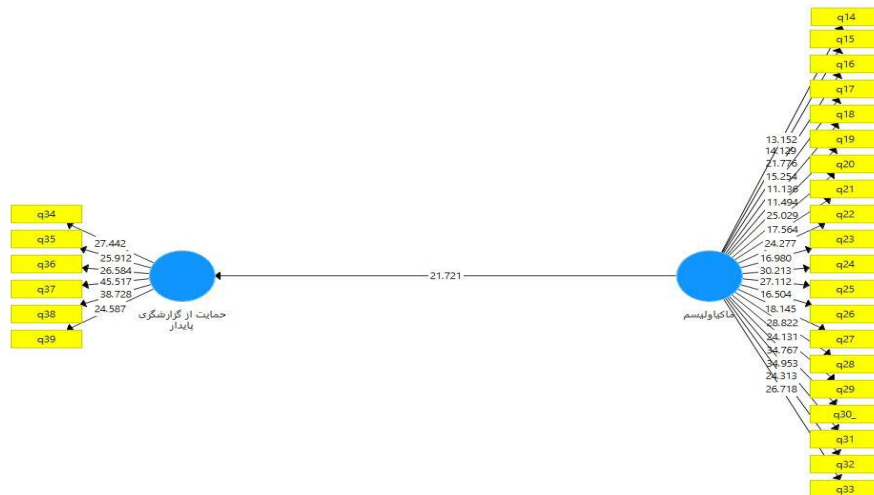
با در نظر گرفتن اینکه مسیرهای ارتباط بین مؤلفه‌های پژوهش بزرگتر از ۱/۹۶ و معنی دار است، این معناداری حاکی از پیش بینی صحیح روابط مدل پژوهشی است. بعد از بررسی و تحلیل برازش مدل‌های اندازه‌گیری و مدل ساختاری و دارا بودن برازش مطلوب مدل‌ها، به بررسی و آزمون فرضیه‌های پژوهش پرداخته می‌شود. بنابراین نتایج حاصل از ضرایب معناداری برای هر یک از فرضیه‌ها، ضریب استاندارد شده مسیرهای مربوط به هر یک از فرضیه‌ها و نتایج بررسی فرضیه‌ها، بیان شده است.

فرضیه اول:

H1: ماکیاولیسم با حمایت از گزارشگری پایدار شرکت ارتباط دارد.

شکل ۳. میزان ضریب رابطه ماکیاولیسم با حمایت از گزارشگری پایدار شرکت

شکل ۴. میزان آماره معناداری Tvalue، ماکیاولیسم با حمایت از گزارشگری پایدار شرکت

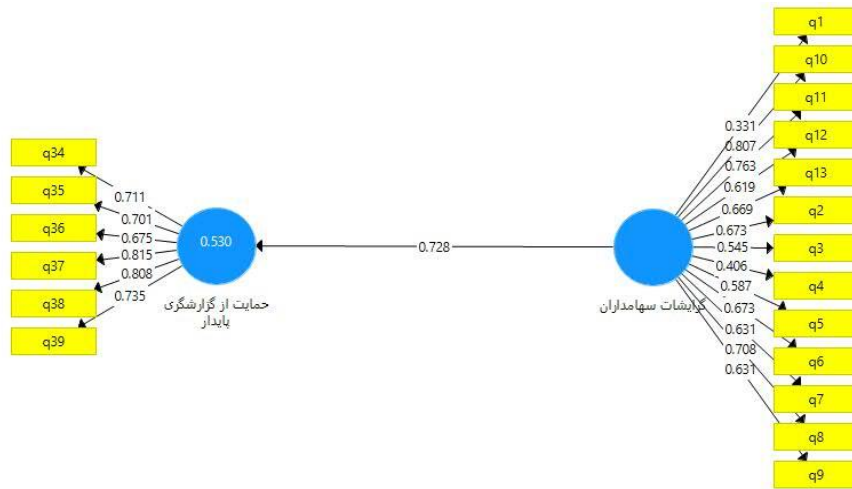
جدول ۴. نتایج فرضیه فرعی ماکیاولیسم با حمایت از گزارشگری پایدار شرکت

P Values	T آماره	ضریب مسیر	فرضیه های پژوهش
۰/۰۰۱	۲۱/۷۲	۰/۷۴	ماکیاولیسم --> حمایت از گزارشگری پایدار شرکت

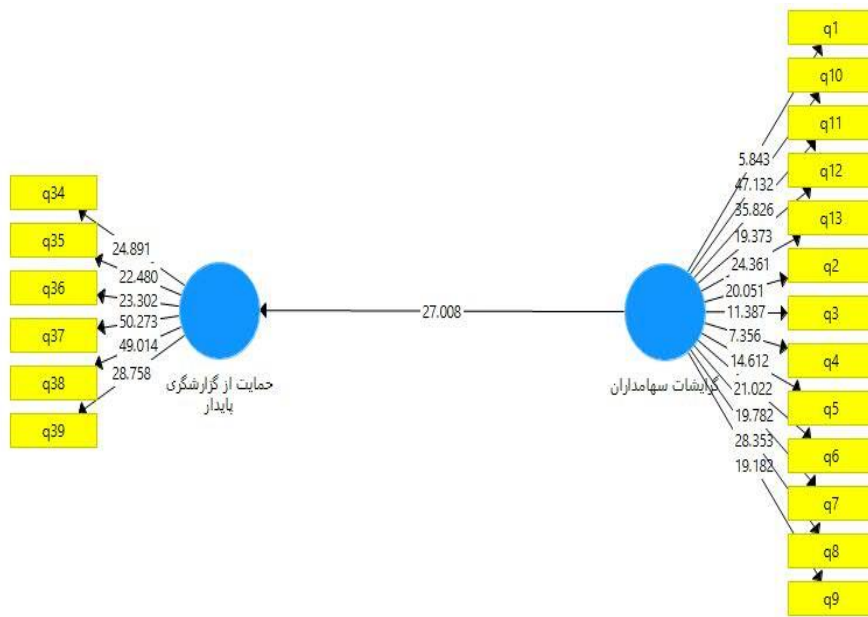
با توجه به جدول (۴) فرض پژوهشی تأیید می گردد بدین صورت که ماکیاولیسم به میزان ۷۴ درصد از تغییرات متغیر حمایت از گزارشگری پایدار شرکت را با آماره معنی داری T value برابر با ۲۱/۷۲ تبیین می کند.

فرضیه دوم:

H2: گرایشات سهامداران بر حمایت از گزارشگری پایدار شرکت تاثیر دارد.

شکل ۵. میزان ضریب اثر گرایش‌ات سهامداران بر حمایت از گزارش‌گری پایدار شرکت

شکل ۶. میزان آماره معناداری T value، گرایش‌ات سهامداران بر حمایت از گزارش‌گری پایدار شرکت

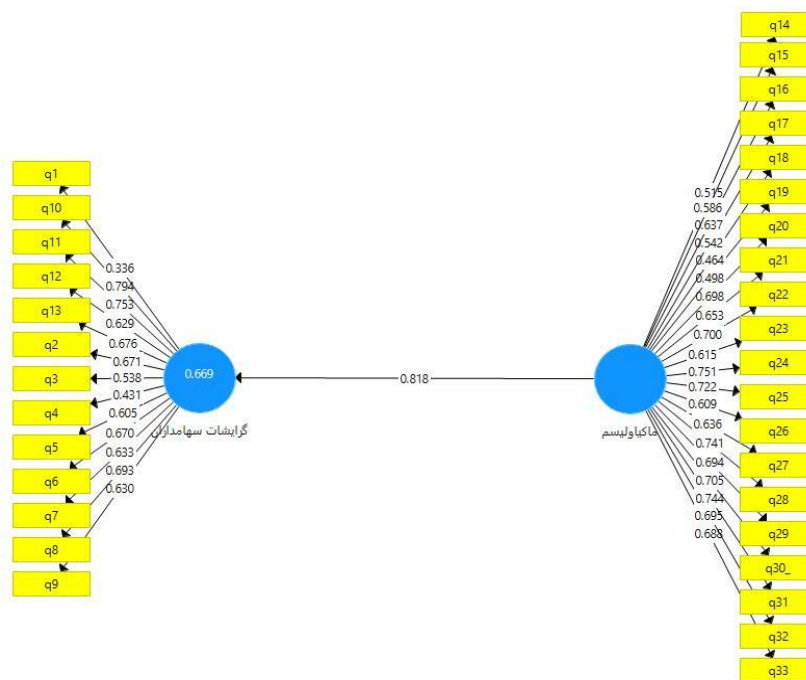
جدول ۵. نتایج فرضیه فرعی گرایشات سهامداران بر حمایت از گزارشگری پایدار شرکت

فرضیه های پژوهش	ضریب مسیر	T آماره	P Values
گرایشات سهامداران --> حمایت از گزارشگری پایدار شرکت	۰/۷۳	۲۷/۰۷	۰/۰۰۱

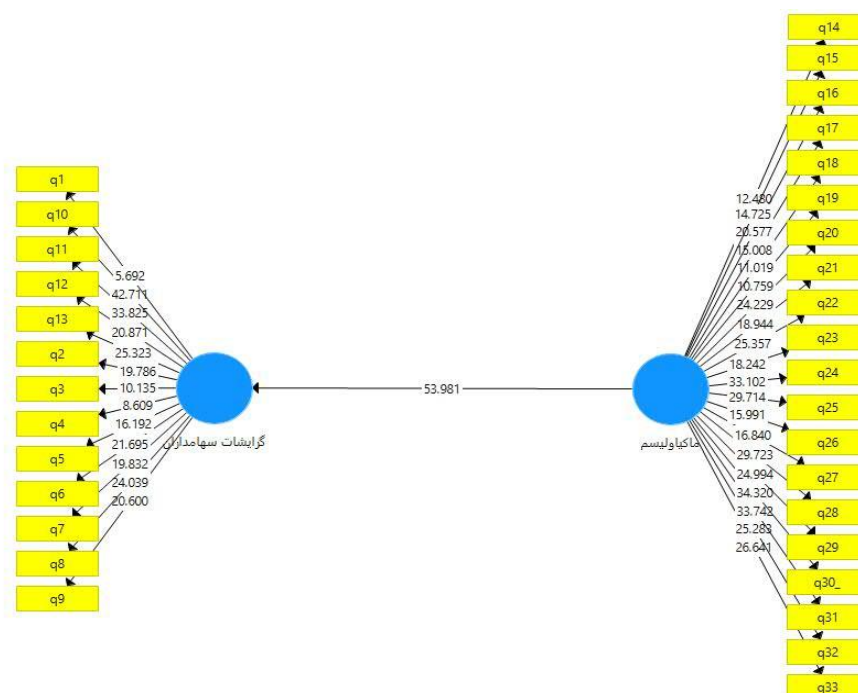
با توجه به جدول (۵) فرض پژوهشی تأیید می گردد بدین صورت که گرایشات سهامداران به میزان ۷۳ درصد از تغییرات متغیر حمایت از گزارشگری پایدار شرکت را با آماره معنی داری T value برابر با ۲۷/۰۷ تبیین می کند.

فرضیه سوم:

H3 : ماکیاولیسم بر گرایشات سهامداران تاثیر دارد.

شکل ۷. میزان ضریب اثر ماکیاولیسم بر گرایشات سهامداران

شکل ۸. میزان آماره معناداری T value، ماکیاولیسم بر گرایش‌ات سهامداران

جدول ۶. نتایج فرضیه فرعی ماکیاولیسم بر گرایش‌ات سهامداران

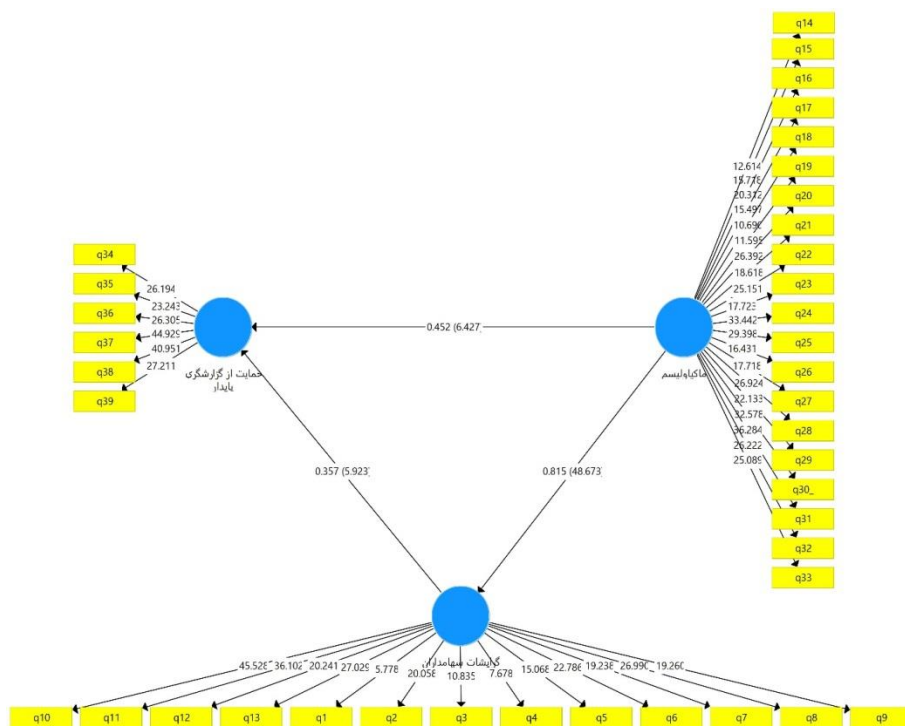
P Values	آماره T	ضریب مسیر	فرضیه های پژوهش
۰/۰۰۱	۵۳/۹۸	۰/۸۲	ماکیاولیسم <— گرایش‌ات سهامداران

با توجه به جدول (۶) فرض پژوهشی تأیید می‌گردد بدین صورت که ماکیاولیسم به میزان ۸۲ درصد از تغییرات متغیر گرایش‌ات سهامداران را با آماره معنی داری T value برابر با ۵۳/۹۸ تبیین می‌کند.

فرضیه چهارم

H4 : گرایش‌ات سهامداران بر ارتباط میان ماکیاولیسم و حمایت از گزارشگری پایدار

شرکت تاثیر دارد.

شکل ۹. نتایج ضرایب مسیر و سطح معنی داری فرضیه های اصلی مدل پژوهش

جدول ۷. نتایج ضرایب مسیر و سطح معنی داری فرضیه های اصلی مدل پژوهش

مسیر	ضریب مسیر	معنی داری (آماره t)	نتایج
گرایشات سهامداران ← گرایشات سهامداران	۰/۸۱	۴۸/۶۷	پذیرش فرضیه
گرایشات سهامداران شرکت ← حمایت از گزارشگری پایدار شرکت	۰/۴۵	۶/۴۳	پذیرش فرضیه
گرایشات سهامداران شرکت ← حمایت از گزارشگری پایدار شرکت	۰/۳۶	۵/۹۲	پذیرش فرضیه

- براساس جدول (۷) و شکل (۹) مشخص می‌شود براساس تحلیل مسیر مشخص شد که:
- ماکیاولیسم ۸۱ درصد از گرایش‌های سهامداران با مقدار معناداری ۴۸/۶۷ به صورت مستقیم و معنی‌دار تبیین می‌کند.
  - ماکیاولیسم با ضریب اثر ۴۵ درصد و مقدار معنی‌داری ۶/۴۳ با حمایت از گزارشگری پایدار شرکت ارتباط دارد.
  - گرایش‌های سهامداران ۳۶ درصد از حمایت از گزارشگری پایدار شرکت با مقدار معناداری ۵/۹۲ به صورت مستقیم و معنی‌دار تبیین می‌کند.

نتایج و بحث

تحلیل و بررسی اطلاعات گردآوری شده از پرسشنامه‌های پژوهش در سطح اطمینان ۹۹ درصد با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان داد فرضیه اول پژوهش مبنی بر اینکه ماکیاولیسم با حمایت از گزارشگری پایدار شرکت ارتباط دارد، پذیرفته می‌گردد. لذا با افزایش ماکیاولیسم در میان مدیران شرکت، حمایت از تقاضاهای ذینفعان از منافع اجتماعی، زیست‌محیطی و اقتصادی تحت عنوان گزارشگری پایدار شرکت‌ها افزایش می‌یابد. افراد دارای ماکیاولی بالا اعتقاد بسیاری کمی در راستای ایفای مسئولیت اجتماعی شرکتی یا شهروندی در راستای اهداف سهامداران دارند. شفر و لوکیانیتی (۲۰۱۸) بیان می‌کنند که افراد دارای ماکیاولی بالا با الزامات گزارشگری پایدار توافق ندارند؛ در ادبیات تحقیق اعتقاد بر این می‌باشد که مدیران ماکیاولیسم به دلیل منفعت‌طلبی انگیزه کمی برای ایفای مسئولیت اجتماعی شرکتی و حمایت از گزارشگری پایدار دارند. بنابراین یافته پژوهش حاضر بر خلاف یافته شفر و لوکیانیتی (۲۰۱۸) است که رابطه منفی میان ماکیاولیسم و گزارشگری پایدار را یافتند. علت این یافته را می‌تواند در این دانست که جامعه ایران به‌عنوان یک جامعه مذهبی و مبتنی بر قوانین اسلام از ایفای نقش مسئولیت اجتماعی توسط مدیران و شرکت‌ها حمایت نموده و برای آنان مزیت‌هایی قائل می‌گردد لذا مدیران دارای شخصیت ماکیاولیسم که به دنبال منفعت‌طلبی بوده و با اجرای گزارشگری پایدار خواستار ایجاد تصویری مطلوب نزد ذینفعان شرکت جهت استفاده از مزایای آن هستند. فرضیه دوم پژوهش مبنی بر اینکه گرایش‌های سهامداران بر حمایت از گزارشگری پایدار شرکت تاثیر دارد، در سطح اطمینان ۹۹ درصد پذیرفته می‌گردد. لذا با افزایش گرایش‌های سهامداران در ارتباط با اخلاق و مسئولیت اجتماعی شرکتی، حمایت از تقاضاهای ذینفعان از منافع اجتماعی، زیست‌محیطی و اقتصادی تحت عنوان گزارشگری پایدار شرکت‌ها افزایش می‌یابد. بر اساس ادبیات تحقیق گرایش‌های سهامداران حمایت از اخلاق و مسئولیت اجتماعی شرکتی است لذا آنان از گزارشگری پایدار حمایت می‌کنند. کرومیر و همکاران (۲۰۰۴)

اعتقاد دارند مدیران بر اساس منافع گروه‌های سهامدار، اطلاعات زیست‌محیطی را افشا می‌کنند. شفر و لوکیانتي (۲۰۱۸) نیز دریافتند گرایش‌های سهامداران با حمایت از گزارشات اجتماعی و زیست‌محیطی رابطه مثبتی دارد که این نتیجه در تطابق با نتیجه تحقیق حاضر است. فرضیه سوم پژوهش مبنی بر اینکه ماکیاولیسم بر گرایش‌های سهامداران تاثیر دارد، در سطح اطمینان ۹۹ درصد پذیرفته می‌گردد. لذا با افزایش ماکیاولیسم، گرایش‌های سهامداران در ارتباط با اخلاق و مسئولیت اجتماعی شرکتی، حمایت از تقاضاهای ذینفعان از منافع اجتماعی، زیست‌محیطی و اقتصادی تحت عنوان گزارشگری پایدار شرکت‌ها افزایش می‌یابد. ماکیاولیسم به عنوان رفتار فردی مدیران ممکن است بر اخلاق و مسئولیت اجتماعی شرکتی تاثیرات کاهنده ای داشته باشد. اما این تاثیرات می‌تواند با فشار و حمایت سهامداران از اجرای مسئولیت اجتماعی و ارائه گزارشگری پایدار نقش متفاوتی را ایفا نماید. لذا مدیران ماکیاولی برای ارائه تصویری مطلوب به سهامداران گرایش‌های در ارتباط با اخلاق و مسئولیت اجتماعی شرکتی را افزایش داده و موجب ارتقا گزارشگری پایدار می‌گردد. شفر و لوکیانتي (۲۰۱۸) دریافتند ماکیاولی ارتباط منفی با گرایش‌های سهامداران دارد که این نتیجه بر خلاف نتیجه تحقیق حاضر است. فرضیه چهارم پژوهش مبنی بر اینکه ماکیاولیسم از طریق گرایش‌های سهامداران بر حمایت از گزارشگری پایدار شرکت تاثیر دارد، در سطح اطمینان ۹۹ درصد پذیرفته می‌گردد. لذا با افزایش گرایش‌های سهامداران، تأثیر ماکیاولیسم بر حمایت از گزارشگری پایدار شرکت افزایش می‌یابد. این نتیجه را می‌توان بر اساس این دانست که گرایش‌های سهامداران با فشار بر مدیران ماکیاولیسم برای افزایش گزارشگری پایدار و مسئولیت اجتماعی موجب ارتقا حمایت از گزارشگری پایدار شرکت می‌گردد. شفر و لوکیانتي (۲۰۱۸) دریافتند گرایش‌های سهامداران نقش واسطه در رابطه میان ماکیاولیسم و حمایت از گزارشات اجتماعی و زیست‌محیطی شرکت دارد که این نتیجه در تطابق با نتیجه تحقیق حاضر است.

با توجه به نتایج حاصل شده به هیئت‌مدیره و اداره‌کنندگان شرکت پیشنهاد می‌گردد با توجه به رفتارهای ماکیاولیسم مدیران نظارت مالی از یک‌سو و نظارت اجتماعی و محیطی از سوی دیگر باید به‌گونه‌ای باشد که از تأمین منافع شخصی مدیران ممانعت به عمل آید. در شرکت‌هایی با مدیران دارای رفتارهای ماکیاولی گرایانه مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی باید به‌گونه‌ای اجرا گردد تا افشای اجتماعی و زیست‌محیطی ارائه شده به‌عنوان یک محدودیت بر رفتار اجتماعی غیرمسئولانه عمل کند. پیشنهاد می‌گردد گرایش‌های سهامداران در شرکت‌های بورسی به‌گونه‌ای هدایت شود تا منجر به افزایش افشا گزارشگری پایدار و افشای عوامل مسئولیت اجتماعی توسط مدیران گردد. به هیئت‌مدیره و اداره‌کنندگان شرکت پیشنهاد می‌گردد از تأثیرگذاری رفتارهای ماکیاولیسم مدیران بر گرایش‌های سهامداران در راستای منافع شخصی مدیران ممانعت به عمل آورند. به اداره‌کنندگان

شرکت پیشنهاد می‌گردد از گرایشات سهامداران به عنوان مکانیسم نظارتی در راستای کاهش اثرات نامطلوب ماکیاولیسم بر گزارشگری پایدار و ایفای مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت استفاده کنند. به نهادهای نظارتی پیشنهاد می‌گردد قوانین الزام‌آوری را برای شرکت‌ها در راستای ارائه گزارشات اختصاصی پایداری و مسئولیت‌پذیری اجتماعی در بورس به اجرا درآورند. پیشنهاد می‌گردد در برخی از موارد هیئت‌مدیره شرکت‌ها با استفاده از مدیران ماکیاول گرا برای افزایش افشای اجتماعی و زیست‌محیطی استفاده نموده تا بدین‌وسیله انگیزه مثبتی برای شرکت جهت انجام مسئولیت اجتماعی فراهم گردد. پیشنهاد می‌گردد گزارشگری پایدار به‌عنوان استاندارد به حرفه حسابداری اضافه گردد زیرا گزارشگری اجتماعی و زیست‌محیطی شرکت نمی‌تواند تبدیل به بخشی شناخته‌شده از رویه‌های حسابداری شود تا زمانی که به‌طور گسترده توسط حرفه حسابداری شناخته و پذیرفته شود. پیشنهاد می‌گردد در تحقیقات آتی رفتار ماکیاول گرایانه مدیران و گزارشگری پایدار بر اساس رفتارهای روان‌شناختی مدیران و به‌صورت تجربی در داخل شرکت‌ها با مشاهده مورد بررسی قرار گیرد. پیشنهاد می‌گردد در تحقیقات آتی با استفاده از پژوهش‌های وسیع‌تر در سطحی گسترده‌تر از شرکت‌ها انجام گیرد تا محدودیت تحقیق حاضر تا حدودی مرتفع گردیده و تصویری دقیق از پیوند روابط عنوان شده در پژوهش به دست آید. پیشنهاد می‌گردد در پژوهش‌های آتی با استفاده از روش‌های تکمیلی مانند مصاحبه عمیق بر دقت یافته‌های تحقیق افزوده و سوگیری احتمالی اطلاعات به دست آمده از پرسشنامه‌ها رفع گردد.

منابع

- ۱- ایمر، فرشید و گرکز، منصور. (۱۳۹۷). بررسی رابطه‌ی بین سه گانه‌ی تاریخ شخصیت و تصمیم‌گیری فرصت طلبانه‌ی مدیران مالی در حسابداری. پیشرفت‌های حسابداری، ۱۰(۱)، ۲۶۵-۲۹۳.
- ۲- بلور، فاطمه. (۱۳۹۳). بررسی تاثیر رفاه فردی و ماکیاولی‌گری حساب‌برسان بر قضاوت آنها. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد، مجتمع علوم انسانی، دانشکده حسابداری.
- ۳- حیدر پور، فرزانه؛ تازی وردی، یدالله و محرابی، مریم. (۱۳۹۲). تأثیر گرایش‌های احساسی سرمایه‌گذاران بر بازده سهام. پژوهش‌های دانش مالی تحلیل اوراق بهادار (مطالعات مالی)، ۱۷(۶)، ۱-۱۳.
- ۴- خاکساری، ایمان؛ شورورزی، محمدرضا؛ مهرآذین، علیرضا و مسیح آبادی، ابوالقاسم. (۱۴۰۰). طراحی مدل بومی جهت کشف رفتار غیراخلاقی مدیران در گزارشگری مالی. نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی، ۱۰(۳۶)، ۳۲۵-۳۵۱.
- ۵- خوزین، علی؛ طالب نیا، قدرت اله؛ گرکز، منصور و بنی مهد، بهمن. (۱۳۹۷). بررسی اثر ساختار مالکیت بر توسعه سطح گزارشگری پایداری. حسابداری مدیریت، ۱۱(۳۶)، ۱-۱۳.
- ۶- دیانتی دلمی، زهرا و رضاپورپوروش، رویا. (۱۳۹۳). رابطه‌ی بین اخلاق شرکتی، مسئولیت اجتماعی و ماکیاولیسم با فرار مالیاتی. اخلاق در علوم و فناوری، ۹(۴)، ۱-۱۲.
- ۷- رونقی، محمدمهدی و آشورزاده، سعید. (۱۳۹۴). تأثیر حسابرسی، حسابداری و پاسخگویی در توسعه اخلاق اسلامی و توسعه اقتصادی. نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی، ۴(۱۱)، ۱۴۰-۱۲۹.
- ۸- شعبان، رضوان؛ بنی مهد، بهمن و رویایی، رمضانعلی. (۱۳۹۶). اثر محافظه کاری اجتماعی و ماکیاولیسم بر استقلال حسابرس. دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۶(۲۲)، ۷۵-۸۶.
- ۹- صادق فلاح، راضیه و رضایی دولت آبادی، حسین. (۱۳۹۳). تحلیل دیدگاه سهامداران بزرگ به عمل واگذاری بلوکی سهام برای تأمین مالی بنگاه به روش مچینگ (مورد مطالعه: شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران). مدیریت دارایی و تأمین مالی، ۲(۲)، ۶۴-۳۹.
- ۱۰- صادقیان، مسعود؛ بنی مهد، بهمن؛ جهانگیرنیا، حسین و غلامی جمکرانی، رضا. (۱۳۹۸). ماکیاولیسم، جهت‌گیری اخلاقی و گزارشگری مالی متقلبانه. بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۲۶(۳)، ۴۳۴-۴۱۳.
- ۱۱- فرقاندوست حقیقی، کامبیز؛ بنی مهد، بهمن و ولی لر، حیدر. (۱۳۹۳). بررسی تطبیقی ماکیاولیسم میان حسابداران - حساب‌برسان - پزشکان و مهندسان. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۶(۲۳)، ۴۱-۵۴.

- ۱۲- قادری، فرزاد؛ پاک مرام، عسگر؛ قالیباف اصل، حسن و بحری ثالث، جمال. (۱۴۰۰). توسعه مفهوم سازه‌های حسابداری پایداری و سلامت مالی شرکت‌ها در بازار سرمایه ایران. حسابداری مدیریت، ۱۴(۴۸)، ۸۷-۱۰۲.
- ۱۳- کریم‌پور امشلی، سارا؛ بنی‌مهد، بهمن، خلیل‌پور؛ مهدی و رضانی‌فرید، جواد. (۱۳۹۹). تاثیر ماکیاولیسم، عواطف فردی و سبک‌های پردازش اطلاعات بر گزارشگری مالی متقلبان. پژوهشهای کاربردی در گزارشگری مالی، ۹(۱)، ۲۲۳-۲۵۶.
- ۱۴- گلپور
۱۵- محمدی، جمال و خوزین، علی. (۱۳۹۶). چارچوب نظری گزارشگری پایداری. مطالعات مدیریت و حسابداری، ۳(۳)، ۳۶۵-۳۷۷.
- ۱۶- معزز، الهه؛ خان حسینی، داود؛ نیکو نسبیتی، محمد جواد و خیری، حامد. (۱۳۹۲). بررسی رابطه فرهنگ سازمانی با ماکیاولیسم، یازدهمین همایش ملی حسابداری ایران، مشهد، دانشگاه فردوسی مشهد.
- ۱۷- معصومی، سیدرسول؛ صالح نژاد، سیدحسن و ذبیحی زرین کلایی، علی. (۱۳۹۷). شناسایی متغیرهای مؤثر بر میزان گزارشگری پایداری شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. دانش حسابداری، ۱۸(۷۰)، ۱۹۵-۲۲۱.
- 18- Alvarez, I.G. and Ortas, E. (2017). Corporate environmental sustainability reporting in the context of national cultures: A quantile regression approach. *International Business Review*, 26(2), 337-353.
- 19- Baker, M. and Wurgler, J. (2006) Investor Sentiment and the Cross-Section of Stock Returns. *Journal of Finance*, 61(4), 1645-1680.
- 20- Buchholz, R.A. and Rosenthal S.B. (2005). Toward a Contemporary Conceptual Framework for Stakeholder Theory. *Journal of Business Ethics*, 58, 137-148.
- 21- Chen, H., De, P., Yu, H. and Hwang, B-H. (2011). Sentiment Revealed In Social Media and Its Effect on the Stock Market, Available at www.ssrn.com.
- 22- Citron, D.B. (2003). The UK's framework approach to auditor independence and the commercialization of the accounting profession. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 16(2), 244-274.
- 23- Correa-Garciaa, J.A., Garcia-Benau, M.A. and Garcia-Meca, E. (2020). Corporate governance and its implications for sustainability reporting quality in Latin American business groups. *Journal of Cleaner Production*, 260, 121-142.
- 24- Dixon-Fowler, H. R., Slater, D. J., Johnson, J. L., Ellstrand, A. E. and Romi, A. M. (2013). Beyond "Does it pay to be green? A meta-analysis of

- moderators of the CEP-CFP relationship. *Journal of Business Ethics*, 112(2), 353–366.
- 25- García-Sánchez, I-M., Suárez-Fernández, O. and Martínez-Ferrero, J. (2019). Female directors and impression management in sustainability reporting. *International Business Review*, 28(2), 359-374.
- 26- Kim, T. and Ha, A. (2010). Investor Sentiment and Market Anomalies. 23rd Australasian Finance and Banking Conference 2010 Paper, Available at www.ssrn.com.
- 27- Mudrack, P. (2007). Individual personality factors that affect normative beliefs about the rightness of corporate social responsibility. *Business and Society*, 46(1), 33–62.
- 28- Murphy, P.R. (2012). Attitude, Machiavellianism and the rationalization of misreporting. *Accounting, Organizations and Society*, 37(4), 242–259.
- 29- Rahman, N., Nguyen, P. and Zhao, R. (2013). Ownership Structure and Divestiture Decisions Evidence from Australian Firm. *International Review of Financial Analysis*, 34, 181- 970.
- 30- Romero, S., Ruiz, S. and Fernandez-Feijoom, B. (2019). Sustainability reporting and stakeholder engagement in Spain: Different instruments, different quality. *Business Strategy and the Environmental*, 28(1), 221-232.
- 31- Saadullah, S.M. and Bailey, C.D. (2014). The “Big Five Personality Traits” and Accountants’ Ethical Intention Formation, in (ed.) *Research on Professional Responsibility and Ethics in Accounting (Research on Professional Responsibility and Ethics in Accounting, Volume 18)* Emerald Group Publishing Limited, 167 – 191.
- 32- Shafer, W.E. and Lucianetti, L. (2018). Machiavellianism, stakeholder orientation, and support for sustainability reporting. *Business Ethics A European Review*, 27(3), 272-285.
- 33- Shafer, W.E. and Simmons, R.S. (2008). Social responsibility, Machiavellianism and tax avoidance: A study of Hong Kong tax professionals. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 21(5), 695–720.
- 34- Shafer, W.E. and Wang, Z. (2018). Machiavellianism, social norms, and taxpayer compliance. *Business Ethics: A European Review*, 27(1), 42-55.
- 35- Shome, A. and Rao, H.V. (2009). Machiavellianism in public accountants: Some additional Canadian evidence. *Business Ethics: A European Review*.
- 36- Simmons, R. S., Shafer, W.E. and Snell, R.S. (2013). Effects of a business ethics elective on Hong Kong undergraduates’ attitudes towards corporate ethics and social responsibility. *Business and Society*, 52(4), 558–591.
- 37- Terol, A.B., Parra, M.A. and Fernández, V.C. (2016). A model based on Copula Theory for sustainable and social responsible investments. *Revista de Contabilidad*, 19(1), 55–76.

- 38- Vitell, S.J. and Paolillo, J.G.P. (2004). A cross-cultural study of the antecedents of the perceived role of ethics and social responsibility. *Business Ethics: A European Review*, 13(2-3), 185-199.
- 39- Vitell, S.J., Paolillo, J.G.P. and Thomas, J.L. (2003). The perceived role of ethics and social responsibility: A study of marketing professionals. *Business Ethics Quarterly*, 13(1), 63-86.
- 40- Wu, Y., Han, L., Tao, K. and Zhang, Z. (2010). Investor Sentiment and the Day-of-the-Week Effect of Cross-Sectional Return. Available at www.ssrn.com.
- 41- Wu, W., Wang, H., Lee, H-Y., Lin, Y-T. and Guo, F. (2019). How Machiavellianism, Psychopathy, and Narcissism Affect Sustainable Entrepreneurial Orientation: The Moderating Effect of Psychological Resilience. *Front Psychol*, 10, 779.